

50 år siden Kennedy-attentatet

22. november 1963 ble John F. Kennedy skutt i Dallas. Han var den fjerde amerikanske presidenten i USAs historie som ble drept i sitt embete, men selv nå, femti år etter attentatet, gir navnet gjenklang over hele verden: «Ask not what your country can do for you — ask what you can do for your country.»

Da Lillesand by- og sjøfartsmuseum siste år hadde en utstilling om «Junaiten i Lillesand», kunne vi skilte med bilde av John F. Kennedy og lillesandskvinnen Mathilde Heldal. Mathilde arbeidet som sjefskokke i Kennedy-familien i over 20 år, og hadde et nært forhold til de. Hun var ikke den eneste, faktisk arbeidet hele tre kvinner fra Lillesand i den berømte familien. Vitneutsagn forteller at det var en god familie å arbeide i. Mathilde skrev dagbok i den tiden hun arbeidet der og ble tilbudt flere millioner for den av et amerikansk forlag. Det sier litt om Mathildes integritet at hun brant boken opp. Familien skulle ha lov til å ha et privatliv. Men en kokebok etter Mathilde har vi, med oppskrifter på blant annet John F.s yndlingskake: Angel cake.

John F. Kennedy hadde den spesielle aura som legender er laget av. Han var en flott mann, han stod for store bedrifter, både som krigsveteran fra 2. verdenskrig og som den som fikk presset Sovjetunionen til å demontere sine mellomdistanseraketter på Cuba. Berlinmuren, romkappløpet og Vietnamkrigen ble påbegynt i hans presidentperiode. Med hans tilretteleggelse ble Fredskorpset opprettet, han tok initiativet til økt minstelønn og gratis sykehjelp til eldre. Selv om det siste ble nedstemt i Kongressen, var det med til å gi Kennedy et helgenkjær som ble ytterligere ikonisert ved hans død. Dette til tross for de mange utenomekteskapelige kvinnehistorier som florerte.

John F. Kennedy ble gift med Jacqueline Bouvier i 1953, og hun var ellers en usedvanlig flott kvinne. Som par stod de for «den fagre nye verden» med skjønnhet, gode verdier og optimisme etter den grufulle overstatte verdenskrigen. Med Jacqueline fulgte en vitalisering av livet i Det hvite hus gjennom mange besøk av kunstnere og forfattere, og hun gav et nytt friskt pust til

KOKKE: Mathilde Heldal var kokk for Kennedy-familien i over 20 år. Her er hun sammen med John F. Kennedy.

presidentboligen ved sin interesse for og kunnskap om design og ved sin stilsikre smak. Hennes kjoler ble kopiert over hele verden, og derfor vakte det også sensasjon i Lillesand, da vi sist sommer kunne presentere en rekke festkjoler fra Kennedy-familien. Det ble publikumsrekord på museet og utallige henvendelser fra nær og fjern.

Ja, faktisk så mye etterspørsel at vi ikke kunne slippe temaet. Derfor er vi nå i gang med å lage en stor, flott bok om «Junaiten i Lillesand». Her handler det om emigrasjonen til USA, som strekker seg over 120 år fra 1840-1960-årene, og det den medførte lokalt i Lillesand. Bidrag fra to professorer, museumsbestyrer fra Norsk Utvandrer museum og mange lokale vil gi et solid bilde av betydningen som de forente stater har hatt på vår lille by. En viktig plass er selvfølgelig viet til Mathildes tid hos Kennedy-familien.

Emigrasjonstiden omfattet også triste historier fra «Ørkenen Sur», et uteliggerdistrikt i Brooklyn der i hvert fall fire arbeidsløse lillesandere gikk til grunne, merkelige skjebner i «Midtvesten» hvor flere lillesandere kjempet i Den amerikanske borgerkrigen og hjemvendte lillesandere med litt av hvert i

HILSEN: Til Mathilde fra presidenten.

bagasjen. Den kommende boken rommer historier fra de høyeste tinder til det laveste grums og planlegges utgitt på våren 2014. Den må produseres på sponsorbidrag og forhåndsbestillinger, så det er stort behov for tilbakemeldinger om noen vil bidra eller komme med en bestilling! Ta kontakt med Kristen

Kristian Sundtoft husker ikke noe spesielt av hva han gjorde disse dagene. Nyheten om presidentmordet i USA overskygget alt annet, kan han fortelle.

Mathilde Heldal

Som det går fram av artikkelen til Anne Sophie Høegh-Omdal, så var Mathilde Heldal kokke hos Kennedy-familien, hos Rose og Joseph Kennedy, presidentens foreldre.

Hjemme i Norge satt hennes søsken, nieser og nevøer og fulgte godt med på denne familiens gjøren og laden i USA. De hadde på mange måter fått et nært forhold til den.

«MOUNT KENNEDY»: En personlig hilsen til Anna i Lillesand fra Robert Kennedy.

Heldal på tel.474 56 636 for nærmere informasjon.

Anne Sophie Høegh-Omdal
Museumsbestyrer Lillesand by- og sjøfartsmuseum

Kilder: «Norge i Texas» av Syversen/Johnson, «Ørkenen Sur» av Gotaas/

Kvarsvik, Intervjuer med Heldalfamilien, Wikipedia, A-magasinet, 08.11.13, «Jacqueline Kennedy» av Hall/Pinchot, Shakespeare: «Stormen» ('Fagre nye verden' er hentet herfra, men det er også brukt ironisk som boktittel av forfatteren Aldous Huxley, som for øvrig også døde i 1963)

Husker vi hva som skjedde?

I dagene etter at president Kennedy ble skutt i Dallas i Texas var også Lillesands-Posten preget av det som hadde skjedd. Men akkurat 22. november var lokalavisen opptatt av andre ting.

Tanken dreide seg mye om den store fabrikken som skulle bygges i nærheten av Sandvad. Det skulle også spilles revy i teateret dagen etterpå. Og så var det anlagt en ny slipp på Julebauen. Skolegata var forlenget og blitt byens lengste gate.

Lillesands-Posten var ettermiddagsavis på dette tidspunktet og lå

dermed noen timer foran det som skjedde i USA.

Den forferdelige lørdagen

Ettersom Kennedy ble skutt kl. 12.30 lokal tid og ærklært død en halv time senere, må det være lørdagen folk husker best ettersom det var først da avisene hadde fått det med seg. Norge ligger nemlig syv timer foran Dallas-tid.

–Jeg var syk den dagen, fortelle Anne Sophie Høegh-Omdal, så jeg var hjemme fra skolen (det var skole på lørdagen også den gangen). Hun var ikke så gamle jenta, men husker at det var så trist, han var jo sånn en per mann.

Kristen Heldal som er nevø til Mathilde, husker godt det som skjedde, men ikke hva han selv gjorde disse dagene. Han husker imidlertid at de ikke hadde fjernsyn, men måtte til naboen for å se de dramatiske nyhetene.

Kan ikke glemme det

Kristens søster, Anna Augusta Knutsen, som i dag bor i Bergen, kan godt huske det som skjedde.

–Jeg gikk på lærerskolen i Kristiansand den gang, jeg hadde pause og satt i hallen og leste i ei avis. Avisoverskriftene ga meg nærmest sjokk.

–Vår familie hadde jo et spesielt forhold til denne familien siden vi

hadde ei tante som jobbet hos dem. Jeg kan enda se for meg denne dagen på lærerskolen. Jeg ble helt slått ut etterpå.

Det var noen vanskelige dager som toppet seg med begravelsen. Jeg glemmer ikke den lille gutten som gjorde honnør ved sin fars grav. I det hele tatt var det tøft å se de etterlatte barna.

Marit Flaten, som også er niese til Mathilde Heldal, har ikke noe å tilføye til det hennes kusine forteller, men slår fast at det var en dramatisk tid. Hun bor i dag i huset som Mathilde Heldal fikk bygd og som hun bodde i på sine gamle dager.